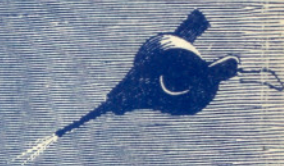
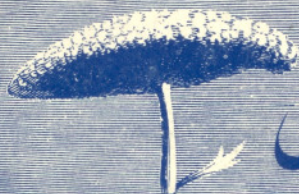

سیرتیک

چند نوشتار علمی

گردآورنده: غلام حسین ری نشار

علم در رشته دامپروری و گیلان‌شناسی، قضاوت‌درست می‌تواند صورت بگیرد و امیدواریم که بزودی ترجمه این کتاب توسط خود آقای پورفیکوهی یا شخص مطلع دیگری به خوانندگان و محققان ایرانی عرضه شود.

این‌گونه آثار معمولا علاوه بر اطلاعات مستقیمی که راجع به منطقه‌ای از ایران به‌دست می‌دهند، از نظر شیوه پژوهش علمی نیز می‌توانند الگو و راهنمای خوبی برای پژوهشگران ما باشند و تا زمانی که امر تحقیق علمی در ایران صورت شایسته خود را نیافته است ناگزیریم دست‌کم بکوشیم تا از آنچه در سایر کشورها در این زمینه منتشر می‌شود بی‌خبر نماییم.

این کتاب از نظر عکسها و جداول و نمودارها بسیار غنی است و در پایان آن يك کتابشناسی قابل توجه و واژه‌نامه مختصری از چند واژه فارسی، گیلکی و تالشی مربوط به دامپروری، با ترجمه آنها به زبان فرانسه داده شده است. کتاب در مجموع شامل ۱۵ عکس، ۶ جدول، ۶ نقشه جغرافیایی و ۲۳ نمودار کوچ است. عنوان فصول پنج‌گانه کتاب به‌قرار زیر است: دامپروری پراکنده در جلگه‌ها - زندگی روستایی در کوهستان - استفاده از چارپایان - محصولات دامپروری - خرید و فروش محصولات دامپروری.

«واژه‌نامه انجمن ریاضی ایران»

این واژه‌نامه در بهمن ماه سال ۱۳۵۹ از سوی انجمن ریاضی ایران در ۲۸ صفحه تهیه و به‌صورت زیراکسی تکثیر شده است. تهیه چنین واژه‌نامه‌ای اگرچه از يك سو مقارن با تعطیل شدن دانشگاهها بود ولی از سوی دیگر به‌نوبه خود نشانگر تلاشی است در جهت سروسامان بخشیدن و یکنواخت کردن اصطلاحهای ریاضی که غالبا بر اثر موجود نبودن نظام علمی متمرکز و هماهنگ، دستخوش پراکندگیها و خودکامیها و افراط و تفریطهایی بود که در کنار سایر عوامل بازدارنده، عاملی در جهت جلوگیری از شکوفایی بیشتر این علم بنیادی در ایران به‌شمار می‌آمد.

تاریخچه این کوشش در ایران به‌زمانی دور بازمی‌گردد. در ایام رونق تمدن و فرهنگ اسلامی که ایرانیان نیز نقش چشمگیری در آن داشتند، هنگام ترجمه برخی متون علمی عربی (که بسیاری از آنها قبلا از یونانی به‌عربی برگردانده شده بود) مترجمین با مفاهیم تازه‌ای روبرو شدند که قبلا در قالب زبان فارسی مطرح نشده بود و طبعاً به‌شیوه‌های گوناگون به‌تأمین معادلهای لازم پرداختند. زبان فارسی دیرینه، خود تعدادی از واژه‌های علمی موردنیاز را عرضه می‌کرد (هندسه، ...)، در موارد دیگر اصطلاحات عربی را عیناً به‌فارسی ترجمه می‌کردند (درازا = طول، چه چیزی = ماهیت، دوازده کاشانه = بروج‌اثنی‌عشر) و در غیر این‌صورت همان شکل عربی را به‌کار می‌گرفتند. در مورد پاره‌ای واژه‌ها هم که عیناً از عربی به‌یونانی برگردانده شده بود، همان صورت یونانی به‌زبان فارسی منتقل می‌شد (ارثماتیقی به‌معنی علم حساب، ...).

در آغاز قرن میلادی حاضر، همزمان با رشد سریع علم و فن آوری در غرب و افزایش ارتباطهای فرهنگی بین‌المللی و رشد ناگزیر علم و فرهنگ در همه کشورهای بخصوص آنها که به‌نحوی طی دو جنگ جهانی برخوردگاه تمدنهای گوناگون بودند و همچنین در اثر گسترش ارتباط فرهنگی ایران با غرب، ترجمه کتابهای فرانسوی و انگلیسی در ایران فرهنگستان زبان دست به‌گردآوری و تنظیم معادلهای فارسی برای کلمات عربی و اروپایی زد که از آن میان تعدادی از واژه‌های ریاضی به‌علت همخوانی با بافت زبان فارسی برجای ماندند (نیمساز، ...) و بقیه به‌دلایل گوناگون نتوانستند حتی به‌زور بخشنامه و احترام نام‌آوران عرصه علم و فرهنگ، جای ماندگاری در زبان برای خود بیابند. از واژه‌های عربی هم که در این دوران برای مفاهیم نوین به‌کار رفتند برخی در زبان پذیرفته شدند (مشتق، ...) و برخی دیگر در برابر اصطلاح خارجی مغلوب شدند (حساب فاضله و جامعه = حساب دیفرانسیل و انتگرال، ...) و حکایت همچنان باقی است...

بدیهی است که برای اقدام به‌هر تلاشی در این زمینه، بررسی و تعمق در چگونگی کارگذاشتگان و میزان و دلایل موفقیت یا عدم‌موفقیت آنها، مهم‌ترین راهنمای کار پژوهشگرانی است که خواستار پایه‌ریزی علمی و استواری برای دانش بومی هستند که فن آوری بومی و اقتصاد و فرهنگ و نهایتاً زندگی مستقل جامعه ما مشروط به‌ایجاد آن است.

با این حساب، انتشار واژه‌نامه ریاضی انجمن ریاضی ایران را باید نشانه مثبتی از شروع کار جدی و هماهنگ دانست که در عین حال مثل هر کار جدی دیگری از عیب و نقص نیز بری نیست. به‌طوری که از مقدمه واژه‌نامه برمی‌آید، این واژه‌نامه صورت نهایی واژه‌نامه‌های فرعی و مقدماتی است که نخستین آنها در سال ۱۳۵۲ منتشر شد و ترکیبی از چند واژه‌نامه در زمینه‌های مختلف ریاضیات (جبر، آنالیز، آمار، ...) است. تعداد اصطلاحات موجود در این واژه‌نامه ۱۸۰۵ است که نزدیک به ۱۰۰ مورد آن به اصطلاحات ترکیبی ریاضی مربوط است. ضمناً در پایان واژه‌نامه، ۴۸ اصطلاح انگلیسی بدون ذکر معادل قطعی آمده است تا خواننده علاقه‌مند نظر خود را در این مورد به تهیه‌کنندگان واژه‌نامه اطلاع دهد.

دو مزیت عمده این واژه‌نامه اولاً فشردگی و اختصار آن و ثانیاً استفاده بهیچ‌کسندگان آن از اصطلاحات به‌کار رفته توسط سایر منابع موقت، بویژه واژه‌نامه‌های ارزنده آقای غلامحسین مصاحب (در پایین کتابهای آنالیز و تئوری اعداد ایشان) و واژه‌نامه ریاضی تهیه شده توسط خانم الیزابت فرانسون است.

امیدواریم که در صورتهای آتی و کاملتر واژه‌نامه نیز بیشتر به کیفیت و اختصار توجه شود و از گرایش به‌ارائه رقم بالایی از واژه‌ها که بیشتر درخورند واژه‌نامه‌های سودجویانه یا نام‌پرستانه است احتراز شود.

اشکالات یافته‌شده در این واژه‌نامه، طی نامه‌های جداگانه‌ای برای انجمن ریاضی

ایران ارسال شده است و در اینجا برای توجه خوانندگان و بخصوص استفاده کنندگان از واژه‌نامه، اشکالات مزبور کلا و باختصار آورده می‌شود:

۱ - تعداد غلط‌های املائی و نابجاییهای الفبایی نسبتا زیاد و بیش از حدی است که از يك فرهنگ علمی دانشگاهی انتظار می‌رود.

۲ - برخی از لغات غیرریاضی (مثل Chapter) در واژه‌نامه آمده‌اند در حالی که جای لغات دیگری مثل measurement و Polyhedron خالی است.

۳ - برای برخی اصطلاحات که چند معنی ریاضی دارند فقط به‌ذکر یکی اکتفا شده است. مثلا frequency علاوه بر فراوانی (درآمار)، به‌معنی فرکانس، تواتر، بسامد به‌کار می‌رود. برای Statement تنها معادل بیان ذکر شده است در صورتیکه بسته به‌مورد می‌تواند به‌معنای حکم، گزاره و قضیه نیز باشد. برای tangent هم فقط مماس ذکر شده است در حالیکه در مثلثات این کلمه عینا به‌صورت تاثرات به‌کار می‌رود، قس علیهذا.

۴ - برای Norm و Normal بترتیب هنج و هنجار ذکر شده است که از نظر دستوری غلط است و مثلا می‌توان هنجار و بهنجار گفت. ضمنا Normal به‌معنی قائم نیز هست.

۵ - اسامی خاص در انگلیسی گاهی تماما با حروف بزرگ نوشته شده‌اند و گاهی تنها حرف اولشان بزرگ نوشته شده است. در ضبط فارسی اسامی خاص نیز از روال ثابتی پیروی نشده است.

۶ - در نوشتن معادلهای فارسی از رسم الخط یکنواختی پیروی نشده است (پیوسته یا گسسته نوشتن عبارات ترکیبی).

۷ - برای Invariant معادلهای پایا و ناورد ذکر شده است. معادل اول مناسب و جاافتاده است ولی دومی در فارسی به‌معنای جنگ است و اگر این کلمه از مصدر فارسی کهن وردش (به‌معنی تغییر) گرفته شده است می‌توانند به‌جای آن صفت فاعلی وردا را بگذارند.

۸ - هم برای Construction و هم برای Structure معادل فارسی ساخت آورده شده است. برای دومی مثلا می‌توان معادل ساختار را به‌کار برد.

۹ - برای Excenter و Exscribed بترتیب مرکز دایره محیطی مثلث و محیطی ذکر شده است که درست آنها بترتیب دایره محاط خارجی مثلث و محاط خارجی است.

۱۰ - چند غلط معنایی یا دستوری دیگر در موارد جزئی که برای احتراز از تطویل کلام از فهرست کردن آنها خودداری می‌شود.

محمد باقری